

STÁVÁ SE DOLOŽKA „SINE OBLIGO“ ZBYTEČNOU?

JUDr. Jan Nemanský

Fakulta právnická ZČU,
doktorand

Úvod

Než se dostaneme k odpovědi na výše položenou otázku, nezbyvá než alespoň stručně nastínit, jak může a velmi často také probíhá životní cyklus směnky, respektive alespoň jeho počátek.

Směnka je již po staletí¹ (podle některých názorů i déle²) oblíbeným nástrojem obchodníků, neboť její podstatnou vlastností je jistě bez diskuze snadná převoditelnost. Pro jednoduchost převodu (a v neposlední řadě i díky zjednodušenému soudnímu uplatnění) oblíbenost směnky v průběhu času věřitelsko-dlužnických vztahů neklesá.

Jak bylo uvedeno výše, oblíbenost směnek neklesá ani v současné době. Je pravdou, že méně se lze setkat s dříve převažujícími smenkami platebními, typickou smenkou, se kterou se lze v praxi setkat, je směnka zajišťovací. V této souvislosti se jako vhodné jeví uvést, že po účinnosti zákona o spotřebitelském úvěru³ nelze směnku použít (s jednou výjimkou v zákoně uvedenou) ke splacení nebo zajištění spotřebitelského úvěru ani k zajištění povinností vyplývajících ze smlouvy o zprostředkování spotřebitelského úvěru.⁴ Z autorovy více než dvacetileté osobní zkušenosti z advokátní praxe pak lze i dovodit, že velké procento vystavených směnek změní před předložením k placení svého majitele.

Děje se tak z toho důvodu, že pro věřitele je v mnoha případech jednodušší a výhodnější směnku za úplatu

¹ KOVAŘÍK, Z. Kapitola 1 [Stručně o vývoji směnky a šeku a jejich právní úpravy]. In: KOVAŘÍK, Z. *Směnka a šek v České republice*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 1.

² VÍTEK, J. In: KOTÁSEK, J., PIHERA, V., POKORNÁ, J., RABAN, P., VÍTEK, J. *Kurs obchodního práva: Právo cenných papírů*. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 4.

³ Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ Taková směnka by nebyla s největší pravděpodobností neplatná, nicméně směněný dlužník by mohl využít uplatnění námítky nepřipustného důvodu směnky podle čl. I § 17 ZSŠ. Podrobněji například in: SLANINA, J., JEMELKA, L., VETEŠNÍK, P., WACHTLOVÁ, L., FLÍDR, J. § 112 [Vyloučení použití směnky nebo šeku]. In: SLANINA, J., JEMELKA, L., VETEŠNÍK, P., WACHTLOVÁ, L., FLÍDR, J. *Zákon o spotřebitelském úvěru*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 559, marg. č. 3.

převést na nového majitele. Může se tak dít z řady důvodů, uvedme zde pouze některé, snad nejobvyklejší. Věřitel směnku nezřídka převede ještě před její splatností prostě proto, že tak dosáhne na peněžní prostředky dříve, než by je získal od dlužníka. Častým důvodem je i neochota věřitele nést náklady (jak ekonomické, tak časové) spojené s případným uplatněním směnky u soudu v případech, kdy na směnku nebylo dlužníkem placeno.

Převoditelnost směnky je zakotvena v samotném ZSŠ⁵, konkrétně v ustanovení § 11⁶, který říká, že každou směnku, i když nebyla vystavena na řad, lze převést indosamentem.⁷ Na tomto místě je pouze pro úplnost zapotřebí uvést, že k převodu směnky je zapotřebí nejen její rubopis, ale i předání samotného cenného papíru. Ostatně takový postup vyplývá i z ustanovení § 1103 odst. 2 obč. zák.⁸

U směnek však uvedenou úpravu obsaženou v občanském zákoníku nelze použít beze zbytku, neboť podle citovaného ustanovení občanského zákoníku platí, že převodce cenného papíru ručí za uspokojení práv z cenného papíru, jen je-li k tomu zvlášť zavázán. Naopak ZSŠ je vůči převodci mnohem přísnější, přičemž na indosanta **ručitelský závazek dopadá vždy, není-li tu opačně doložky**⁹. Tradičně je tato doložka nazývána jako tzv. doložka úzkosti nebo exonerační doložka. Takovýmto výlukovým textem je tradičně text znění „*sine obligo*“, nebo „bez závazku“, nicméně samozřejmě ob stojí i jakákoli jiná formulace obdobného významu připojená k indosamentu.

Zároveň podle ustanovení § 12 ZSŠ platí, že indosament musí být bezpodmínečný, přičemž jakákoli podmínka, na níž by byl učiněn závislým, platí za nenapsanou. Částečný indosament je pak neplatný. U částečného indosamentu se ovšem nejedná o to, že by byl akt psaní rubopisu přerušen a jeho text nedokončen¹⁰, ale o to, že indosamentem nelze rozštěpit směnečnou sumu na několik částí.

Jako abstraktní cenný papír směnka tradičně neobsahuje důvod svého vzniku a na mimosměnečných vztazích závislá není. Právě popsané pak hraje velmi důležitou roli při uplatnění směnky věřitelem, který prokazuje pouze to, že je to právě on, komu svědčí právo ze směnky, a je

pouze na dlužníkovi, aby přišel s námitkami, které zpochybní věřitelův nárok na úhradu ze směnky.

Tato jeho úloha je pak do jisté míry obtížná nejen pro abstraktnost směnky, ale i výslovný zákonný zákaz činit majiteli námitky, které se zakládají na dlužníkových vlastních vztazích k výstavci nebo k dřívějším majitelům. Výjimkou z tohoto pravidla je situace, kdy majitel směnky při jejím nabývání jednal vědomě na škodu dlužníka.¹¹ A i když se v právní teorii můžeme setkat s různými kritérii dělení námitek a různým pojmenováním takových skupin, v základu lze říci, že se jedná jednak o námitky mající původ ve směnce jako takové a dále o námitky, které má dlužník díky skutečností, jež leží mimo směnku jako cenný papír.

Ať již budeme nazývat první skupinu, kdy jde o námitky proti směnce samotné, námitkami absolutními, směnečnými nebo námitkami směřujícími proti směnečnému závazku, v tomto zamyšlení nám o ně nepůjde.

Naopak námitky relativní, kauzální či námitky mající původ ve vztahu mezi dlužníkem a majitelem směnky jsou námitkami, které nás budou velmi zajímat.

Na první pohled je situace vlastně prostá. Je-li směnka vystavena bezvadně, zbývají dlužníkovi pouze námitky zakládající svůj původ v jeho mimosměnečných vztazích s majitelem směnky. S ohledem na obsah již zmíněného ustanovení § 17 ZSŠ je tedy zcela nepřipustné, aby byly jako relevantní uznány námitky, které by mohl dlužník použít proti komukoli z předchozích majitelů směnky.

Je nutné si uvědomit, že uvedené platí nejen pro samotného dlužníka, ale i pro indosanta, jenž může být snadno konfrontován se skutečností, že indosatář nedosáhl uspokojení svého směnečného nároku na dlužníkovi a obrátil se proto na indosanta ve smyslu ustanovení § 47 ve spojení s ustanovením § 15 odst. 1 ZSŠ. Indosant se tak stává tím, kdo je v postavení dlužníka, a je na něm, jakými námitkami (a zda vůbec) dokáže zvrátit pro něj nepříznivou situaci.

Příklady možných variant

Pro lepší názornost si pomůžeme několika příkladovými situacemi.

Příklad 1

Nejprve mějme tuto situaci, dlužník A vystaví směnku vlastní na řad B, B následně převede směnku rubopisem s tradiční doložkou „*sine obligo*“ na C a ten ji uplatní u A. Bohužel A není solventní a směnku nezaplatí. C by jistě

⁵ Zákon č. 191/1950 Sb., směnečný a šekový, ve znění pozdějších předpisů.

⁶ Nebude-li uvedeno jinak, jsou čísla paragrafů vždy z čl. I ZSŠ.

⁷ Pro účely této úvahy odhlédneme od směnek nikoli na řad a od směnek, u nichž došlo k protestu pro neplacení nebo k uplynutí lhůty k protestu.

⁸ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹ Viz ustanovení § 15 odst. 1 ZSŠ.

¹⁰ Pro platný převod směnky postačuje i pouhý podpis indosanta a předání směnky indosatáři.

¹¹ § 17 ZSŠ.

rád využil ustanovení § 47 ZSŠ, bohužel pro něj ovšem byl B jakožto indosant obezřetný a snad i pro nějakou pochybnost o solventnosti A využil doložky vyjímající ho z ručení. V takovém případě tedy C nemůže po B ničeho požadovat, neboť jeho odpovědnost je zcela v souladu s ustanovením § 15 ZSŠ vyloučena.

Příklad 2

Jako druhý příklad nám poslouží stejná situace, jen při převodu z B na C nedojde při převodu směnky k doplnění doložky umožňující vyloučení ručení B. C opět uplatní směnku u A, ten nezaplatí a C by se v takovém případě měl domoci dlužné směnečné sumy na B, neboť jeho ručení nebylo vyloučeno.

Příklad 3

Třetím příkladem pak budiž situace, kdy v rámci již dvakrát popsaného případu sice B na směnku žádnou doložku nedoplní, nicméně ošetří převod směnky (například z toho důvodu, že se jedná o směnku zajišťovací k převáděným pohledávkám), respektive svůj závazek ručení za zaplacení směnky, separátní smlouvou – typicky ve smlouvě o postoupení pohledávek uvede, že za dobytost převáděných pohledávek ani jejich zajištění neručí. Existuje zde tedy jednoznačně mimosměnečná dohoda, která ručení B vylučuje. C opět uplatní směnku u A, ten nezaplatí a C by se, bez ohledu na mimosměnečná ujednání, měl stejně jako v situaci popsané ve druhém příkladu domoci dlužné směnečné sumy na B, neboť neexistuje žádná doložka ve smyslu ustanovení § 15 ZSŠ, není zde ani žádná skutečnost, ze které by vyplývalo, že by bylo naplněno některé z kritérií podle ustanovení § 17 ZSŠ.

Vše výše popsané by se mohlo odehrávat mezi dalšími majiteli směnky (indosatáři) a dalšími indosanty, každý z indosatářů by se mohl obracet na jakéhokoli indosanta, jenž mu předcházela, a požadovat zaplacení v případě, že by dlužník nezaplatil. Indosatář D by tak mohl požadovat zaplacení po C i po B. Při výše uvedených situacích by se však nemělo nic změnit, neboť podle směnečného práva B v prvním případě za zaplacení směnky vůči D neručí, ve druhém a třetím pak ano.

Jak se k posléze popsaným dvěma případům staví soudní praxe?

Předně je třeba říci, že judikatorní činnost v této konkrétní otázce není nikterak široká. V podstatě se jedná o pouhá tři rozhodnutí Nejvyššího soudu, a to rozhodnutí stejného senátu. Konkrétně mluvíme o rozhodnutích senátu 29 Cdo vydaná pod sp. zn. 29 Cdo 3672/2008, 29 Cdo 2464/2012, 29 Cdo 181/2013. Nabízí se, že jistá skromnost judikatury v této věci může být dána tím, že zákonná úprava obsažená v ZSŠ, a zejména v ustanoveních § 15 a 17, je natolik precizní, že nedává prostor pro

různé výklady a odpověď na položené otázky je až biblicky jednoduchá v duchu prostého ano, ano, nebo ne, ne.

Nicméně Nejvyšší soud se na popsané případy dívá vzhledem k zákonnému textu až překvapivě shovívavě.

Usnesení 29 Cdo 3672/2008

V řízení, jež vyústilo v usnesení 29 Cdo 3672/2008 ze dne 31. srpna 2010, jímž bylo dovolání odmítnuto, se věcně jednalo o situaci, kdy byla směnka převedena na nového majitele správcem konkursní podstaty. Nový majitel směnky u dlužníka neuspěl a obrátil se tedy na správce konkursní podstaty jako na indosanta (doložka *sine obligo* ani jiná podobná nebyla na směnce obsažena), aby mu jako ručitel ze směnky zaplatil. Soudy nižších stupňů dospěly k názoru, že takový nárok oprávněný není, a to hned ze dvou důvodů. Prvním důvodem bylo to, že správce konkursní podstaty neodpovídá podle § 15 ZSŠ, neboť k převodu směnky došlo v rámci zpeněžování majetku konkursní podstaty. Druhým důvodem pak byla existence mimosměnečné dohody, přičemž na obsah této dohody soudy usuzovaly „z konsensu dosaženého dražbou kauzální pohledávky“, k jejímuž zajištění sporná směnka sloužila. Nejvyšší soud pak ve svém odůvodnění oba tyto důvody de facto přijal, a i když z procesních důvodů dovolání odmítl, uvedl: „Pro úplnost lze dodat, že ani Nejvyšší soud nemá pochybnosti o tom, že v situaci, kdy není sporu o tom, že směnka plní funkci prostředku zajištění jiné pohledávky (...) a na nabyvatele je směnka převedena správcem konkursní podstaty v rámci zpeněžování majetku konkursní podstaty v souvislosti s postoupením směnky zajištěné pohledávky, za jejíž dobytost správce nepřevzal odpovědnost (srov. ustanovení § 527 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku) lze zásadně uzavření (byť i jen konkludentní) mimosměnečné dohody o vyloučení záručních účinků rubopisu (tedy o tom, že indosant nebude odpovídat – stejně jako u zajištěné pohledávky – za zaplacení směnky), jak dovodily soudy nižších stupňů, předpokládat.“

Povšimněme si pro tuto chvíli toho, že se Nejvyšší soud vyjadřuje explicitně pouze k tomu, že může existovat mimosměnečná dohoda uzavřená konkludentně, tedy bez písemného či ústního uzavření takové dohody. Nikterak ovšem nepředkládá právní argumentaci k tomu, že by tato mimosměnečná dohoda nějakým a případně jakým způsobem vylučovala text ustanovení § 15 ZSŠ.

Usnesení 29 Cdo 2464/2012

Druhé rozhodnutí Nejvyššího soudu je usnesení ze dne 19. února 2015, sp. zn. 29 Cdo 2464/2012, a jedná se také o odmítnutí dovolání. Věcně se jedná o situaci, kdy banka převedla směnku na společnost E, ta následně převedla směnku na společnost M, přičemž společností E

a M byly sestry, neboť měly stejného vlastníka (a v jejich orgánech byly některé stejné osoby). Při převodu mezi bankou a společností E byla uzavřena smlouva o převodu směnek, jejímž předmětem bylo „postoupení“ (ve smlouvě blíže označených) směnek zajišťujících splnění pohledávek postoupených samostatnou postupní smlouvou, přičemž postupník (tj. společnost E) vzal „na vědomí, že postoupitel neodpovídá za dobytost pohledávek z postoupených směnek“. Směnka nebyla zaplacená dlužníkem a společnost M se obrátila na banku jako na jednoho z indosantů a žádala zaplacení směnky, neboť na směnce, stejně jako v případě popsaném v minulém judikátu, nebyla obsažena doložka „*sine obligo*“ či jí obdobná.

Soudy nižších stupňů dospěly k závěru, že pokud jde o žalovanou banku, ubránila se své povinnosti zaplatit předmětnou směnku námitkou, že mezi bankou a společností E byla uzavřena mimosměnečná dohoda vylučující odpovědnost banky za zaplacení předmětné směnky. Odvolací soud pak ve svém rozhodnutí zdůraznil, že „*jakkoli, posuzováno výlučně v rovině směnečného práva, není pochyb o tom, že banka jako výstavce směnky cizí a současně jeden z indosantů odpovídá podle ustanovení čl. I. § 9 a § 15 zákona č. 191/1950 Sb., zákona směnečného a šekového (dále jen, směnečný zákon), za zaplacení směnky, nelze přesto v posuzovaném případě žalobkyni – se zřetelem k mimosměnečným vztahům účastníků – uplatněná práva ze směnky přiznat. Jak bylo totiž v řízení prokázáno, (zpětný) postih banky ze strany nabyvatele sporné směnky byl vyloučen dohodou uzavřenou mezi bankou a společností E při postoupení pohledávek z úvěrové smlouvy a při převodu sporné směnky, podle níž postupník nebude uplatňovat vůči bance nejen nároky plynoucí ze smlouvy o úvěru, ale ani nároky vyplývající z odpovědnosti banky jako výstavce a indosanta sporné směnky. K jinému závěru nelze podle přesvědčení odvolacího soudu při výkladu obou smluv za použití interpretačních pravidel upravených v ustanovení § 35 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen, obč. zák.) a § 266 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále jen, obch. zák.) dospět.*“

Nejvyšší soud v rámci odůvodnění, jež vzhledem k odmítnutí dovolání reflektuje spíše procesní otázky vztahující se k přípustnosti dovolání, uvedl, že „*nemá v poměrech projednávané věci (v situaci, kdy sporná směnka plnila funkci prostředku zajištění jiné pohledávky a na nového nabyvatele byla převedena právě jen v souvislosti s postoupením této pohledávky, s tím, že převodce nebude, za dobytost jak pohledávky směnečné, tak pohledávky směnkou zajištěné odpovídat) žádné pochybnosti o tom, že výše uvedená dohoda mezi bankou a společností E (vylučující záruční účinky rubopisu podle ustanovení čl. I. § 15 odst. 1 směnečného zákona a odpovědnost výstavce za zaplacení směnky podle čl. I. § 9 odst. 1 směnečného zákona) uzavřena byla...*“ Dále odkázal i na důvody výše popsaného usnesení Nejvyššího soudu 29 Cdo 3672/2008 ze dne 31. srpna 2010.

V rámci námi zkoumané problematiky lze pro tuto chvíli konstatovat, že přestože je Nejvyšší soud naprosto přesvědčen o tom, že mimosměnečná dohoda může vylučovat záruční účinky rubopisu ve smyslu ustanovení § 15 odst. 1 ZSŠ, bohužel neshledal potřebným tento svůj závěr, kromě naprosto obecného odkazu na interpretační pravidla obsažená v zákonech č. 40/1964 Sb. a č. 513/1991 Sb., jakkoli právně odůvodnit.

Rozsudek 29 Cdo 181/2013

Konečně třetím rozhodnutím, v němž je námi rozebíraný problém obsažen, je rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 181/2013 ze dne 19. února 2015. Uvedeným rozsudkem byly zrušeny rozsudky soudů nižších stupňů, které ponechaly soudem prvního stupně vydaný směnečný platební rozkaz v platnosti, a věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Opět si pojďme popsat věcnou stránku případu. Žalovaní ze směnky byli v této věci dva, přičemž původním dlužníkem ze směnky byl žalovaný 1 a žalovaná 2 byla původním jejich majitelem, tedy věřitelem. Žalobce se žalované 2 měl nabídnout, že směnky na žalovaném 1 pomůže vymoci, nicméně si vymínil, že žalovaná 2 na něj předmětné směnky převede. Tato jednání navíc neprobíhala mezi žalobcem a žalovanou 2, ale mezi žalobcem a manželem žalované 2. Žalovaná 2 nicméně předmětné směnky převedla a opět jako ve výše uvedených případech bez doložky „*sine obligo*“ či jiné podobného významu. Následně se v rámci svých námitek žalovaná 2 bránila i tím, že „*součástí ústní dohody o vymáhání dluhu nebyla v žádném případě možnost uplatnění dluhu vůči druhé žalované jako indosantovi*“. Tuto skutečnost pak žalovaná 2 tvrdila v rámci své snahy prokázat, že indosament je neplatný.

Nejvyšší soud se neztotožnil se závěrem o neplatnosti indosamentu, nicméně s ohledem na obsah výše citované obrany žalované 2 dovodil, že je namítáno právě vyloučení odpovědnosti indosanta. K tomu pak uvedl následující: „*Jakkoli je zcela zjevné, že směnky neobsahují doložku vylučující odpovědnost indosanta za jejich zaplacení, tato skutečnost bez dalšího nevylučuje možnost (byť jen konkludentní) dohody mezi indosantem a indosatářem o vyloučení záručních účinků indosamentu (k tomu srov. např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. srpna 2010, sp. zn. 29 Cdo 3672/2008).*“ Soudům nižšího stupně pak Nejvyšší soud vyčetl, že zastávaly názor, že tvrzená mimosměnečná dohoda o důvodu a podmínkách převodu směnek na žalobce, uzavřená mezi žalobcem (indosatářem) a manželem druhé žalované, podle níž se žalovaná 2 chovala, nemůže nic změnit na záručním účinku rubopisu, tedy jednak nesprávně vyhodnotily obsah námitek žalované 2 proti směnečným platebním rozkazům, jednak nesprávně shledaly nadbytečnými důkazy, které

žalovaná 2 navrhla za účelem prokázání obsahu dohody o důvodech převodu směnek na žalobce.

Je jistě zajímavé, že ani toto rozhodnutí Nejvyššího soudu neobsahuje prakticky žádnou právní argumentaci ve prospěch oné ve všech třech rozhodnutích opakované mantry, že u směnek, které neobsahují doložku vylučující odpovědnost indosanta, není vyloučena mimosměnečná dohoda, kterou je taková odpovědnost bez ohledu na chybějící doložku stejně vyloučena.

Je tedy zbytečné psát na směňky „sine obligo“?

Jsem přesvědčen, že nikoli. Jednak je jistě z hlediska právní jistoty správnější postupovat zákonem předpokládaným způsobem, jednak je vždy lepší mít věci týkající se mých práv tzv. „černé na bílém“, v tomto případě pak ještě na „směnečném“. Zároveň mám za to, že Nejvyšší soud nepředložil ke svému závěru žádné argumenty, které by mohly snad v konečném důsledku převážít požadavek zákona.

Pojďme se vrátit zpět k pramenům, v tomto případě k prameni práva, tedy k textu zákona. Ustanovení § 15 odst. 1 ZSŠ zní „*není-li tu opačné doložky, indosant odpovídá za přijetí a zaplacení směňky*“. Ve prospěch názoru Nejvyššího soudu, tedy že svou odpovědnost může indosant vyloučit i mimosměnečnou dohodou, by snad mohlo být považováno to, že uvedená věta neobsahuje formulaci, která by doložku předpokládala přímo na směnce, zákonodárce použil zájmeno „tu“ nikoli podstatné jméno „směňka“. Obstojí tato argumentace v kontextu celého ZSŠ?

Slovo „doložka“ se v zákonném textu vyskytuje na mnoha místech, ovšem jen výjimečně je explicitně konstatováno, že má být konkrétní doložka napsána přímo na směnce (§ 5, § 11, § 37 a § 46 ZSŠ). Jinde je použito formulace, která sice přímo nehovoří o směnce, ale říká například „obsahuje-li indosament doložku“. V takovém případě snad nikdo nepochybuje, že se opět jedná o doložku zapsanou na směnce. V dalších případech pak takové „místní“ určení doložky chybí vůbec (viz například ustanovení § 25 odst. 2 ZSŠ nebo právě ustanovení § 15 ZSŠ. Znamená to snad, že by některé doložky měly být obligatorně uváděny na směnce a jiné nikoli? Věřím tomu, že ne. Ostatně určité vodítko může poskytnout i ustanovení § 67 odst. 2 ZSŠ, který pro opisy směňky stanoví, že v opise musí být přesně opakován text prvopisu s indosamenty a se všemi ostatními doložkami v něm uvedenými. Je tedy předpokládáno, že doložky jsou napsány na prvopisu a ne jinde. Bez relevance jistě není ani skutečnost, že sám ZSŠ pracuje s případy, kdy je text psán jinam než na samotnou směňku, nikoli však kamkoli, ale pouze na tzv. přívěsek. Samozřejmě je možné,

aby doložka byla napsána na směnce nikoli přímo u indosamentu, nicméně i tato okolnost může způsobit nemalé problémy.¹² Ostatně i právní teorie považuje směnečnou doložku za něco, co se nachází na samotné směnce.¹³

K probírané problematice je nutné připomenout i notoricky známou a přijímanou vlastnost směňky, a sice její abstraktnost, respektive abstraktnost práv s ní spojených.¹⁴ Nezbyvá než připomenout větu „*Quod non est in cambio, non est in mundo*“, tedy „Co není na směnce, není na světě“. Jinak řečeno, směňka sama je nositelem všech práv s ní spojených, tedy pouze z ní je (nebo by mělo být) seznatelné vše, co se jí týká. Pro věřitele by tedy měla být případná rizika směňky zřejmá přímo z tohoto cenného papíru.

Je to právě již samotná abstraktní povaha směňky, která jakožto jedna z jejích bazálních vlastností dle mého soudu vylučuje, aby bylo možno platně sjednat exonerační doložku mimo text směňky. Kouzlo směňky po staletí spočívá v tom, že každý další věřitel dostává do ruky dokument, který ho opravňuje k inkasu peněžních prostředků bez nutnosti zkoumat jiné, než na směnce uvedené skutečnosti. Jsem si vědom toho, že tento princip je modifikován možností využití kauzálních námitek, nicméně mám za to, že rozšiřování takových mimosměnečných obran není správnou cestou, jde-li nám o alespoň nějakou právní jistotu účastníků směnečných vztahů.

Je jistě korektní zabývat se možností změny směňky (protože co jiného je vyloučení odpovědnosti indosanta) mimo samotnou směňku, je třeba se obrátit i do znění OZ, konkrétně do ustanovení § 564, který stanoví, že vyžaduje-li zákon pro právní jednání určitou formu, lze obsah právního jednání změnit projevem vůle v téže nebo přísnější formě, a dále vyžaduje-li tuto formu jen ujednání stran, lze obsah právního jednání změnit i v jiné formě, pokud to ujednání stran nevylučuje. Směňka jistě pro svou platnost vyžaduje písemné jednání.

Chce-li někdo takové ujednání změnit, nelze to učinit ústní, nebo dokonce konkludentní (!) formou jednání, jak dovozuje Nejvyšší soud. Pokud už bychom připustili možnost, že může existovat exonerační doložka mimo samotnou směňku, muselo by se bezpochyby jednat

¹² CHALUPA, R. *Zákon směnečný a šekový: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-11-7]. ASPI_ID KO191_p11950CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹³ KOVÁŘÍK, Z. Směnečná doložka. In: HENDRYCH, D. a kol. *Právnícký slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

¹⁴ Odhlédněme pro tuto chvíli od Paulym přesně popsané antinomie abstraktních a konkrétních práv spojených s cennými papíry In: PAULY, J. *Základní teoretické otázky cenných papírů*. 1. vydání. Brno: Tribun EU s. r. o., 2009, zejména s. 67 a násl.

o dohodu písemnou, jiná forma by neobstála v konfrontaci s citovaným ustanovením. Nemyslím si, že by připuštění takové mimosměnečné dohody bylo výkladem správným, nicméně by se jednalo o výklad, který by měl na své straně alespoň nějaké argumenty. Ani v takovém případě ovšem nesdílím názor Nejvyššího soudu, že by se měl indosant, který svá práva ošetřil takovýmto mimosměnečným způsobem, snad ubránit proti dalším držitelům směnky, jež nastoupili po jeho indosatáři. Takový výklad je naprosto v rozporu s principem právní jistoty.

Mimo výše uvedeného mám dále za to, že uvedený směr výkladu zastávaný Nejvyšším soudem je v příkrém rozporu s ustanovením § 2 odst. 2 obč. zák., které stanoví, že zákoněmu ustanovení nelze přikládat jiný význam, než jaký plyne z vlastního smyslu slov v jejich vzájemné souvislosti a z jasného úmyslu zákonodárce; nikdo se však nesmí dovolávat slov právního předpisu proti jeho smyslu. V případě ustanovení § 15 odst. 1 ZSŠ ve spojení s ustanovením § 17 ZSŠ se jedná o výklad, který jde přímo proti smyslu jejich slov a i proti zjevnému úmyslu zákonodárce, který vyplývá z celého pojetí ZSŠ.

Závěr

Lze říci, že v současné době máme v této věci již ustálenou judikaturu (tj. tři výše uvedená rozhodnutí), nicméně, jak bylo již řečeno, zcela absentuje jakékoli zdůvodnění toho, z jakého důvodu a na základě jakých skutečností dospěl Nejvyšší soud ke svému názoru. Na uvedeném příkladu je bohužel patrné, jak lehce může taková ustálená judikatura vzniknout a jak je pak leckdy nekriticky přejímána i odbornou literaturou.¹⁵ Role Nejvyššího soudu jako sjednocovatele judikatury je jistě velmi potřebná a nezastupitelná, ale neměli bychom zapomínat, že rozhodnutí Nejvyššího soudu nejsou podle právního řádu České republiky pramenem práva a není úkolem Nejvyššího

soudu dotvářet právo „za každou cenu“ tam, kde je zákonná úprava prostá mezer. Naopak jeho úloha by měla být v poskytnutí vhodného zdroje argumentace pro soudy nižších stupňů.¹⁶

Bohužel ve výše popsaných případech žádná argumentace poskytnuta nebyla. Proto jsem i nadále přesvědčen, že mimosměnečná dohoda není způsobitelnou námitkou v případech odpovědnosti indosatáře indosantovi za zaplacení směnky.

Samozřejmě výše uvedené neznámá, že dlužníci nebudou výše uvedená rozhodnutí Nejvyššího soudu využívat argumentačně ve svůj prospěch. A to může být řekneme velmi zajímavé nejen v klasických případech vymáhání, ale i v případech, kdy se směnečný věřitel a dlužník mohou laicky řečeno ocitnout „na jedné lodi“ (a vzájemně si potvrdit svou dohodu), například v případech podle ustanovení § 334 o. s. ř.¹⁷, podle nějž může soud v rámci výkonu rozhodnutí vyzvat toho, kdo má plnit z cenného papíru povinnému v rámci řízení o výkonu rozhodnutí, respektive exekučního řízení¹⁸, aby odpovídající plnění odevzdal soudu. Otázkou dalšího vývoje pak zůstává i právní jistota nabyvatelů směnek v rámci veřejné dražby, zejména při výkladu, jež rozšiřuje dohodu původních účastníků směnečného vztahu i na další nabyvatele směnky.

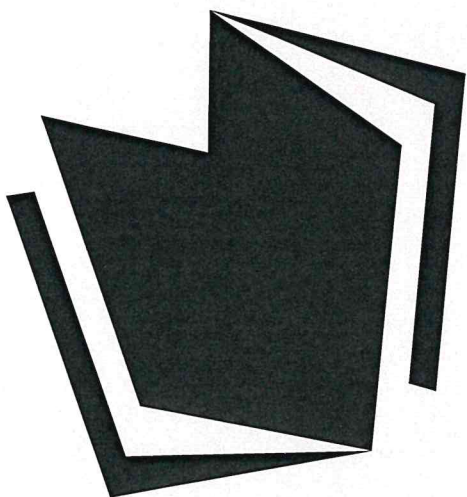
Mám tedy za to, že není namístě opustit jednak staletími prověřenou praxi a jednak (a to především) text zákona a přestat při převodu směnek používat doložku „*sine obligo*“. Naopak v rámci zachování právní jistoty a dle mého názoru i platnosti lze uvádění exoneračních doložek přímo na směnce jediné doporučit.

¹⁵ KOTÁSEK, J. *Zákon směnečný a šekový: Komentář*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2021-11-7]. ASPI_ID KO191_1950CZ. Dostupné z: www.aspi.cz. ISSN 2336-517X.

¹⁶ ŠÁMAL, P. *Závaznost soudních rozhodnutí – vnitrostátní a mezinárodní náhledy* / Šámal, P., Raimondi, G., Lenaerts, K. a kol. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. 292 s., s. 71.

¹⁷ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸ Tedy směnečnému věřiteli, který je dlužníkem oprávněného v rámci takového řízení.

KOMORNÍ LISTY

časopis soudních exekutorů

Časopis je zapsán do Seznamu recenzovaných
neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR.

I/2022
14. ročník

ROZHOVOR
S JUDr. PAVLEM
BLAŽKEM

ČLÁNKY

JUDIKATURA

Z HISTORIE

ZPRÁVY Z KOMORY
Finanční pomoc Ukrajině

vydává Exekutorská komora
České republiky

OBSAH

ROZHOVOR

- 7 Rozhovor s JUDr. Pavlem Blažkem, ministrem spravedlnosti

ČLÁNKY

- 10 Uložení povinnosti povinnému vyklidit vydraženou nemovitou věc dle § 336j odst. 4 o. s. ř. v případě dražby minoritního spoluvlastnického podílu na nemovité věci
JUDr. Michael Zvára, Ph.D., LL.M.
- 16 Stává se doložka „*sine obligo*“ zbytečnou?
JUDr. Jan Nemanský
- 22 Směnka a exekuční řízení
Vybrané dílčí problémy
JUDr. Katarína Maisnerová
- 27 K nové právní úpravě tzv. chráněného účtu
JUDr. Renáta Šínová, Ph.D.

JUDIKATURA

- 34 Z judikatury Ústavního soudu
rubriku připravila JUDr. Lenka Pekařová
- 36 Judikatura v exekučních věcech
rubriku připravil Mgr. David Hozman

Z HISTORIE

- 47 Stalo se ...
JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

ZPRÁVY Z KOMORY

- 50 Z jednání prezidia EK ČR
Mgr. Petr Prokop Ustohal
- 52 Finanční pomoc Ukrajině

EDITORIAL	3	Mgr. Pavel Tintěra
INTERVIEW	7	Interview with JUDr. Pavel Blažek
ARTICLES	10	Imposition of a duty to clear the auctioned property according to § 336ja par. 5 of the Civil Procedure Code in cases when only a minority co-ownership share on this property was auctioned JUDr. Michael Zvára, Ph.D., LL.M.
	16	Is the "sine obligo" clause becoming futile? JUDr. Jan Nemanský
	22	To the creditor's duty to present the bill of exchange in the execution proceedings JUDr. Katarína Maisnerová
	27	About the new legislation on the so-called protected account JUDr. Renáta Šínová, Ph.D.

CONTENTS

JURISPRUDENCE	34	From the Constitutional Court decisions Section prepared by JUDr. Lenka Pekařová
	36	Court rulings on executions Section prepared by Mgr. David Hozman
FROM HISTORY	47	It happened... JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
NEWS FROM CHAMBER	50	From the presidium meetings of the National Chamber of Judicial Officers of the Czech Republic Mgr. Petr Prokop Ustohal
	52	Financial aid to Ukraine

Komorní listy

Čtyřicáté deváté číslo

www.ekcr.cz

vzor citace

PŘÍJMENÍ J. Název článku. Komorní listy. 02/2017. Praha: Exekutorská komora ČR, 2017, s. xxx. MK ČR E 19153

redakční rada

prof. dr. Armanas Abramavičius (Litevská republika)

JUDr. PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.

JUDr. Stanislava Kolesárová (Slovenská republika)

prof. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Mgr. Jan Mlynarčík

Mgr. Petr Sprinz, Ph.D., LL.M.

Mgr. Pavel Tintěra

Mgr. Ing. Antonín Toman

Mgr. Petr Prokop Ustohal

redakce

Silvie Kratochvílová

adresa redakce

Exekutorská komora České republiky

IČ: 709 40 517

Komorní listy, Na Pankráci 1062/58, 140 00 Praha 4

kontakt

Tel.: + 420 210 311 000

e-mail: redakce@ekcr.cz

překlad

Mgr. Libor Vaculík

tisk

Serifa®

Zdarma

Náklad 800 ks

Vychází čtvrtletně

Datum vydání 31. 3. 2022

MK ČR E 19153

Registrace Ministerstva kultury ČR

ISSN 1805-1081 (print), ISSN 1805-109X (on line)

Komorní listy (print i on-line) jsou zapsány na Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice.

Publikování, pořizování kopií tohoto časopisu a jejich šíření třetí osobou je bez písemného souhlasu redakční rady Komorních listů či vydavatele zakázáno. Zakázáno je též publikování, pořizování kopií jednotlivých článků a jejich šíření třetí osobou bez písemného souhlasu redakční rady Komorních listů a autora příslušného textu. Uvedené se vztahuje na tištěnou i elektronickou verzi časopisu.

Komorní listy

produkuje, vydává a distribuuje

Exekutorská komora České republiky

Tyto činnosti zajišťuje společnost Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.

 Wolters Kluwer

www.wolterskluwer.cz

Odpovědná redaktorka: PhDr. Mgr. Marie Novotná

(marie.novotna@wolterskluwer.com)

Časopis je dostupný také v ASPI.

